

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13, p. 71-94

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11755>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

UNUTULMAYA YÜZ TUTMUŞ BİR TİCARET HANI: YENİ HAN

*Gülberk BİLECİK**

ÖZET

Makalenin konusunu oluşturan Yeni Han, Haliç kıyısı ve yamaçlarında hanlar bölgesi olarak isimlendirilen alanda, Tahtakale'de bulunmaktadır. Tahtakale ve çevresi, liman içi bir semt ve en önemli ticaret iskelelerinin hemen arkasında uzanan bir bölge olarak hem Bizans hem de Osmanlı dönemi boyunca ticaret alanı olma özelliğini devam ettirmiştir.

Hasırcılar Caddesi üzerinde bulunan yapı, Tahmis Çıkmazı ve Fındıkçılar Sokağı ile çevrelenmiştir. Yaklaşık 1366.5 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Hasırcılar Hanı, Emin Hanı ve Tahmis Hanı gibi değişik isimlerle de anılmaktadır.

Çalışmada ilk olarak Yeni Han'ın da içinde bulunduğu Tarihi Yarımada'daki ticaret bölgesi hakkında, fetih öncesi ve fetih sonrası olmak üzere kısa bir bilgi verilecektir. Fetih sonrası İstanbul'da görülen ticaret yapıları kısaca tanıtıldıktan sonra çalışmanın konusunu oluşturan Yeni Han'ın konumu, yeri ve günümüzdeki durumu incelenecektir.

Yeni Han'ın inşaa tarihi, yaptıranı ve mimarı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Makalede binanın tarihlendirilmesine çalışılmıştır. Bunun için bölgede bulunan ve çeşitli yüzyıllara tarihlenen hanlar incelenmiştir. Birçok hanın duvar işçilikleri, plan ve cephe kuruluşları, avlu sayıları ve mimari öğeleri araştırılmıştır. Toplanan veriler ışığında sonuç olarak yapının 18. yüzyıla tarihlendirilmesi uygun görülmüştür.

Bu makale ile bugüne kadar hakkında herhangi bir araştırma bulunmayan İstanbul'un önemli bir ticaret hanı, detaylı bir şekilde incelenmiş ve bilim dünyasına tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Tarihi Yarımada, Ticaret, Han

* Yrd. Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, El-mek: bilecikg@istanbul.edu.tr

A COMMERCIAL INN SANK INTO OBLIVION: YENI HAN

ABSTRACT

The *Yeni Han*, which is the focus of this study, is situated in an area called Tahtakale, an area made up of the group of such structures lining the shores and upper reaches of the Golden Horn. Tahtakale and its environs serve as an inner-harbor region, one that spreads inland from behind one of the city's major trade wharves and one that even today continues to reflect the same kind of importance to commerce that it represented during the Byzantine and Ottoman periods.

Facing Hasırcılar Caddesi, the *Yeni Han* is also surrounded by Tahmis Çıkmazı and Fındıkçılar Sokağı and covers a space of 1366.5 square meters. It has also been known by such various names as the Hasırcılar, Emin, and Tahmis Han.

First in study, a brief information will be given about the trade zone in the Historical Peninsula, which is also included in *Yeni Han* about before and after the conquest period. Then the trade structures seen in Istanbul after the conquest are briefly introduced, and finally the position and situation of the *Yeni Han*, which constitutes the subject of the study, will be examined.

While written history includes nothing certain of its year of construction, its architect, or its builder, this study has tried to establish such data. To this end, this work included investigations into the han's wall construction styles and materials, the general plans and facades, the numbers of courtyards, and other architectural elements visible in other previously dated hans located in this same region. Based on these studies we can confidently date this structure to the 18th century.

With this study, an important trade complex of Istanbul, which has not been investigated until now, will be tried to be introduced to the world of science and art.

STRUCTURED ABSTRACT

The inlet along the waterway of the Golden Horn, or Haliç in Turkish, is a natural and protected harbor that has always represented an essential element of this ancient city. Its unique features made it a haven for early maritime trade and, over time, its shores became dotted with such harbor amenities as piers, wharves, and warehouses, leading it to rank as the trading center of the city, a role it played both prior to, and following, the 15th century Turkish conquest of the city

In the 17th century the city's commercial center began to spread up the hill from the Golden Horn towards the districts of Unkapanı and Sirkeci, and the Golden Horn wharves began to become specialized according to the kinds of products its warehouses stored. A century later the commercial center began to spread even further inland, towards first Beyazıt and then Aksaray and Saraçhane, where it met with the sprawling complex that made up the Grand Bazaar. In the 19th century

Turkish Studies

the importance of these structures began to be recognized parallel to the development of urban studies and no significant changes were made to these structures that housed both manufacturing and trade activities.

Following the conquest of the city, the Ottomans began to construct four different groups of trade-related buildings: *Bedestens*, the *Kapalçarşı* (Grand Bazaar), *Arastas* and *Hans*. The first group, the *bedestens*, are secured stone buildings roofed with series of domes. These buildings are accessed through high, iron gates on each of the four sides. Built originally to sell cloth, these *bedesten* gradually became sales points for antiques and other precious goods. The *Eski Bedesten*, which is also known as the *Cevahir Bedesten*, and the *Sandal Bedesten* were built adjacent to the old palace by the Conqueror, Sultan Mehmet II, (1432 – 1481), as means of securing income for the Hagia Sophia. Over time, these *bedestens* came to serve as the foundation for the Grand Bazaar, for not long after their construction, various shops and buildings containing workrooms and warehouses began to spring up around them. Soon these areas became warrens of narrow streets and avenues lined with these shops and workrooms. This development continued until it comprised a 30.7 hectare area of building complexes spread over sixty-one streets. This development also led to the construction of *Arastas*, series of shops lining both sides of a street, which were designed to provide income for various adjacent *küllüye*, complexes made up of a mosque and other charitable and educational buildings and facilities.

The fourth group of Istanbul trade-related buildings is made up of large buildings called *hans* (inns) which are used to store and trade a variety of manufactured and other goods. In the past, these large buildings also served as accommodations for traders and their beasts of burden. These traditional trade and commercial centers, these *hans*, are primarily seen today in the areas surrounding the Grand Bazaar, the areas between Eminönü, Beyazıt, and Laleli, and on the slopes of the Golden Horn. Because these buildings were constructed to accord to the unique physical features of their sites, they most often do not reflect an adherence to a single traditional plan; despite this, these *hans* usually comprise a ground floor topped by one or two additional levels. Another common feature is their inner, colonnaded courtyards (mostly one, but sometimes two). Minimal in style, the *hans* are constructed of stone and/or bricks. Their ground floors are generally used for storage, while the upper levels are reserved for accommodations or offices.

The *Yeni Han*, which is the focus of this study, is situated in an area called Tahtakale, an area made up of the group of such structures lining the shores and upper reaches of the Golden Horn. Tahtakale and its environs serve as an inner-harbor region, one that spreads inland from behind one of the city's major trade wharves and one that even today continues to reflect the same kind of importance to commerce that it represented during the Byzantine and Ottoman periods.

Facing Hasırcılar Caddesi, the *Yeni Han* is also surrounded by Tahmis Çıkmazı and Fındıkçılar Sokağı and covers a space of 1366.5 square meters. It has also been known by such various names as the Hasırcılar, Emin, and Tahmis Han.

Turkish Studies

While written history includes nothing certain of its year of construction, its architect, or its builder, this study has tried to establish such data. To this end, this work included investigations into the han's wall construction styles and materials, the general plans and facades, the numbers of courtyards, and other architectural elements visible in other previously dated hans located in this same region. Based on these studies we can confidently date this structure to the 18th century.

Our research has revealed that the Yeni Han shares close similarities with the other hans constructed in the 18th century. Almost all the hans built in that century have walls made up of series of one row of stones and two rows of bricks. The plan of the Yeni Han consists of a ground floor with a colonnaded courtyard topped with one additional level, a plan that is also reflected in almost all the other 18th century hans. And, similar to the other hans of this area, because the building accords to the unique physical features of the site, it too is devoid of a uniform plan and façade.

Both the entrance and exit of the Yeni Han are achieved through a single gate. The han also has a second courtyard that was used as a stable. These same features are also present in the Cebeci Han which has been dated to the 18th century. The stables of both of these hans are also located in the same corner. Moreover, the wrought iron room doors of the Yeni Han are identical copies to those seen in almost all the other 18th century hans.

Today this han is in an almost complete state of ruin. Its upper story has been demolished. Over time, mezzanine floors were added to the chambers and a basement level was also added. Following the demolishing of the upper level, some windows were opened in the vaulted ceilings. Various of the original window sizes were also altered and some of the windows were converted into doors. Along with this, several of the walls dividing the chambers now reflect different widths and materials. The wall niches and the original flooring have been modified.

The courtyard porticos and staircases are no longer extant on the second floor of the han. In recent years, the ground floor of the Yeni Han was used as a coffeehouse. Also, in the early twentieth century a four-story concrete building was added to the building. While the han managed to continue its original function for a long period of time, the effects of the fires, earthquakes, function-modifications, and unwise additions it has been exposed to during the intervening years have led to the loss of the its original features.

As a conclusion, this study represents the first research carried out to date on the Yeni Han. This work also included a brief study into the site on which the Yeni Han stands, looking at both its pre- and post-conquest periods. This study has succeeded in dating this previously undated structure, has determined the changes and innovations made to the structure during its existence, and has described the current condition of this structure.

The restoration work on the Yeni Han is set to begin at a recent date. It is hoped that while this structure will gain a new function, it will also continue to serve as an important work of our past, one that can

serve as an important remnant of our cultural heritage and that will shed important light on our world's shared history.

Keywords: Istanbul, historical peninsula, trade, han (inn)

TARİHİ YARIMADA'DA TİCARET BÖLGESİNİN KISACA TARİHSEL GELİŞİMİ

FETİH ÖNCESİ ÇARŞI BÖLGESİ

Doğal ve korunaklı bir liman olan Haliç, ilk yerleşim dönemlerinden itibaren, İstanbul'un tarihinde belirleyici bir unsur olmuştur. Deniz ticaretine elverişli konumu ile Haliç kıyıları önem kazanmış, zamanla inşa edilen limanlar, iskele ve rıhtımlar bölgenin ticari bir merkez olarak gelişmesine sebep olmuştur.

Yaklaşık 7.5 km. uzunluğunda olan ve büyük gemilerin girişine imkân sağlayan Haliç (Keras), M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren, güney rüzgarlarından korunaklı bir liman olması sebebiyle Yunan denizcileri ve Megaralı kolonicileri bölgeye çekmiştir. Haliç tarih boyunca surlar, dalgakıranlar ve zincirlerle çevrelenmiş, birçok liman inşa edilmiştir. Bu limanlar, M.Ö. 6.-5. yüzyılda yüksek refah seviyesine sahip olan Byzantion'un ticaret merkezlerini oluşturmuşlardır. M. Wiener "Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanı" adlı kitabında Byzantion'un iki büyük limanından bahseder. Bunlar batıda Neorion ve hemen bitişiğinde doğuda Prosforion limanlarıdır. Ana liman olan Neorion'un bugünkü Sirkeci bölgesine denk düştüğü kabul edilmektedir. (Kuban, 1996, s. 17; Selen, 1938, s. 42; Wiener 1998, s. 19)

İmparator Constantinus 324 yılında Byzantion kentinin adını Konstantinopolis olarak değiştirir ve 328 yılından itibaren şehirde görkemli bir yapılanma süreci başlar. Hızla artan nüfus, büyük limanları ve ambarları gerekli kılar. Bunlar da kısmen Haliç'te eski limanda, kısmen de Marmara sahilinde yeni inşa edilen Eleutherios Limanı'nın çevresinde yer alır. (Wiener, 1998, s.19, 22)

Bu dönemde şehrin ticaret merkezi Haliç ve Mese arasındaki bölgeye kaymıştır. (Kuban, 1996, s. 23; Necipoğlu, 1994, s. 266) İlk çarşıların Ayasofya ve Yerebatan dolaylarında bulunduğu ve Mese boyunca devam ettiği bilinmektedir. Bu çarşılar arasında Mese'den sonra en önemli çarşı, Beyazıt'tan Eminönü'ne inen "Makros Embolos'tur". Bu yol günümüzde gerek adı gerekse mahiyeti bakımından Uzun Çarşı Caddesi ile yaşamaya devam etmektedir. Makros Embolos'un en önemli özelliği Bizans'ın ana ticaret aksı olan Mese ile liman bölgesi olan Eminönü arasındaki doğrudan bağlantıyı sağlamasıdır. (Benli, 2007, s. 34)

Bugünkü Kapalıçarşı'nın bulunduğu bölgede de çeşitli dükkânlardan oluşan benzer bir çarşı yapısı bulunmaktadır.

Kentteki ana ticaret ve çarşı-pazar merkezleri yüzyıllar boyunca hemen hemen aynı yerlerde kalmıştır. Çemberlitaş çevresinde Constantinus Forumu, domuz pazarı olarak kullanılan Theodosios Forumu (bugünkü Beyazıt), köle satış yeri olan Tetrastoon (Sur-i Sultani içinde kalan Mangana olarak bilinen bölge), koyun ve hayvan pazarı olarak Strategion (bugünkü Sirkeci tren garı ve civarı) mevkileri yüzyıllar boyunca benzer amaçlara hizmet etmişlerdir. (Kafadar, 1994, s. 475) Osmanlı döneminde hanların yoğun olarak bulunduğu Mercan ile Rüstem Paşa Camii arasında kalan bölge ise balık ve baharat pazarı olarak faaliyet göstermiştir.

FETİH SONRASI ÇARŞI BÖLGESİ

Bütün zamanlarda şehrin doğal limanı ve ticaretin merkezi olan Haliç ve yamaçları, fetihden sonra da bu özelliğini devam ettirmiştir. Fatih'in inşa ettirdiği bedestenlerle şehrin ana çarşısı, bu

bölgede oluşmuş, bedestenlerin çevresine yapılan dükkânlar ve hanlarla da ticaret alanı Haliç kıyılarına kadar inmiştir. Kıyı boyunca uzanan Unkapanı, Odunpazarı, Balıkpazarı gibi depolama yerleri, Bizans döneminde olduğu gibi Fatih döneminde de varlıklarını sürdürmüşlerdir. (Güran, 1976, s. 24)

Öteden beri Avrupa ile ticaretin merkezi durumunda olan Galata, fetihten sonra daha hareketli ve zengin bir ticaret bölgesi haline gelmiştir. Ceneviz döneminde limanı ve esas pazar yeri, Yağkapanı Kapısı ile Balıkpazarı Kapısı arasında olan Galata'da, Osmanlı döneminde de aynı bölge kullanılmıştır. Ticaret mallarının tartılıp gümrük alındığı kapanların bulunduğu bölgede, Osmanlı döneminde bedesten ve hanlar inşa ettirilerek bölgenin ticari özelliği devam ettirilmiştir. (Çöl, 2009, s. 658; İnalçık, 1994, s. 353)

17. yüzyılda şehrin ticaret bölgesi, Unkapanı-Sirkeci arasında gelişmiştir. Haliç iskeleleri, birbirinden farklı malların kabulü için görevlendirilmiştir. Deniz gümrüğü ise Eminönü'nde bulunmaktadır. Bizans devri deniz yoluna ilaveten İstanbul, kara yolu ile de beslenmeye başlamıştır. Edirnekapı ve Topkapı, Trakya'dan gelen malların giriş yerleridir. Kara gümrüğü ise bugünkü Karagümrük semtinde bulunmaktadır.

18. yüzyılda, şehir nüfusunun artması ve yeni mahallelerin oluşmasıyla ticaret bölgeleri, Beyazıt'tan Aksaray'a ve Saraçhane'ye kadar uzanarak, Fatih'in kurduğu çarşı kompleksiyle birleşmiştir. Ticaret yapıları, bu bölgede özellikle Eminönü-Beyazıt arasında kurulmuştur. Bu dönemde doğudan gelen kara yolunun bitiş noktası olan Üsküdar ise, bir depolama ve ticaret bölgesi şeklinde gelişmiştir. (Güran, 1976, s. 26)

18. ve 19. yüzyıllarda şehircilik çalışmaları önem kazanmış, ticaret bölgeleri ve yapılarında ise fazla bir değişiklik olmamıştır.

FETİH SONRASI TİCARET YAPILARI

Fetihden sonra İstanbul'daki başlıca ticaret yapıları Bedestenler, Kapalıçarşı, Arastalar ve Hanlar olarak dört ana grupta toplanmaktadır. İstanbul'da ticaret yapıları arasında ilk grubu **bedestenler** oluşturmaktadır. Bez satanların yeri veya bez satılan yer anlamında kullanılan bedesten, Bezistan veya Bezzazistan kelimelerinden gelmektedir. Önceleri bez satılmak üzere yapılan, sonraları antika ve değerli eşya satışına tahsis edilen bedestenler, üzerleri kubbelerle örtülü, dört tarafı demir kapılı, taştan ve muhafazalı yapılarıdır. Bedestenlerde mahzen denilen odalardaki kasa ve dolaplarda, belli bir kira karşılığında, para ve kıymetli eşyalar muhafaza edilirdi. (Ayverdi, 1974, s. 560; Bilecik, 2002, s. 764-771; İnalçık, 1997, s. 120-121)

İlk olarak inşa edilen ve Kapalıçarşı'nın ana çekirdeğini oluşturan yapı, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan İç Bedesten, Büyük Bedesten ve Cevahir Bedesteni olarak da anılan Eski Bedesten'dir. Kapalıçarşı'nın çekirdeğini oluşturan diğer yapı ise Sandal Bedesteni'dir. Yapı Bedestan-ı Cedid, Yeni Bedesten ve Küçük Bedesten isimleriyle de anılmaktadır. (Bilecik, 2003, s. 241-247; Gülersoy, 1979, s. 15)

Eski ve Sandal Bedestenleri'nden sonra İstanbul'da inşa edilen üçüncü bedesten, Galata'da Perşembe Pazarı Caddesi üzerinde bulunan Galata Bedesteni'dir. Hangi tarihte ve kim tarafından yapıldığı tam olarak tespit edilemeyen bedestenin, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırıldığı düşünülmüştür. (Cezar, 1985, s. 245)

Türk şehirlerinde asıl çarşı yani ticaretin en yoğun ve hareketli bölümü bedestenlerin çevresinde toplanırdı. Ticaret yapıları arasında ikinci grubu oluşturan ve İstanbul'un asıl çarşısı olan **Kapalıçarşı** da, Eski Saray'ın duvarının yanında, II. Mehmet tarafından yaptırılan Eski Bedesten ve

Sandal Bedesteni'nin çevresinde gelişmiş idi. Camiye çevrilen Ayasofya'ya gelir sağlamak amacıyla yapılan bu iki bedesten, İstanbul'un Kapalıçarşısı'nın temelini oluşturmuşlardır.

İnşalarından itibaren bedestenlerin çevresinde bir bölümünü Fatih'in vakfettiği dükkânlar, hanlar kurulmaya başlamış, bu gelişim civardaki sokaklara ve caddelere yayılarak devam etmiştir. Sonuç olarak yaklaşık 30.7 hektarlık bir alanı kaplayan ve 61 sokaktan oluşan oldukça büyük bir yapı kompleksi meydana gelmiştir. Zamana ve ihtiyaca göre şekillenen, yapıyı monotonluktan kurtaran serbest bir yerleşim görülür. (Gülersoy, 1979, s. 15)

Kapalıçarşı'da bugün bedestenler ve dükkânlardan başka, 1 cami, 1 mescit, 7 çeşme, 1 kuyu, 1 acı akarsu, 1 sebil, 1 şadırvan ve 21 han yapısı bulunmaktadır ve eskiden olduğu gibi günümüzde de İstanbul'un en büyük alışveriş merkezi olma özelliğini devam ettirmektedir.

İstanbul'daki ticaret yapıları arasında üçüncü grubu oluşturan **arastalar**, bir sokak üzerinde bulunan karşılıklı dükkân sıralarından meydana gelen ve bağlı buldukları külliyele gelir sağlamak amacıyla inşa edilmiş yapılardır. Ayrıca varlıklarıyla buldukları mekâna da canlılık kazandırmışlardır. Karşılıklı dükkânların üzerleri önceleri asmalar ve ahşap çatılarla örtülürken, sonraları ise kagir tonozlarla örtülmüş, dükkânların arasında kalan sokağa da arasta sokağı denmiştir. Ayrıca bu yapılarda sabahları esnafın dükkânlarını açmadan önce dua ettikleri, dua meydanları da bulunmaktadır. (Ceylan, 1989, s. 7; Cezar, 1985, s. 186; Eyice, 1994, s. 297)

Arastaların en önemlileri İstanbul'da Fatih, Sultan Ahmet, Yeni Cami ve Damat İbrahim Paşa Külliyesi'nde bulunmaktadır. (Eyice, 1994, s. 297)

İstanbul'daki ticaret yapıları arasında dördüncü ve son grubu oluşturan **hanlar**, çeşitli malların depolandığı, alınıp satıldığı, insanların ve hayvanların konakladığı yapılardır. İstanbul'da daha çok ticaretin yoğun olduğu bölgelerde Kapalıçarşı civarında, Eminönü-Beyazıt-Laleli arasında ve Haliç sırtlarında yoğun bir şekilde görülürler. (Cantay, 1994, s. 540; Şabudak, 2014, s. 512)

Hanlar bölgesi toplam 27 mahalleden oluştuğu halde günümüzde süreç içinde yaşanan mahalle birleştirme sonucunda 9 mahalleye indirgenmiştir. Bu mahalleler sırasıyla; Beyazıt, Daye Hatun, Hoca Paşa, Hobyar, Mercan, Molla Fenari, Rüstempaşa, Sururi ve Tahtakale'dir. (*İhsaiyyat Mecmuası*, 1912, s. 15-30)

Buldukları alana uygun olarak yapılan, bunun için de muntazam plan ve cephelere sahip olamayan hanlar genellikle, zemin kat üzerine bir kat şeklinde iki katlı olarak inşa edilmişlerdir ve revaklı bir iç avluları vardır. Sadeliğin hakim olduğu taş ve tuğla malzemenin inşa edilen yapılarda, çoğunlukla zemin kat depolara, üst katlar ise ikamete veya bürolara ayrılmıştır. (Atalan, Arel, 2016, s. 222; Bilecik, 2002, s. 766)

Osmanlı ticaret hayatı içerisinde çok önemli bir yer tutan şehir hanları, günümüzde eski canlılığını yitirmiş, modern ihtiyaçlara yeteri kadar cevap veremedikleri için ya terk edilmiş ya da kısmen boşaltılmıştır. Halen kullanılmakta olan hanların birçoğu ise, bakımsızlık veya bilinçsiz uygulamalar nedeniyle özelliklerinden pek çok şey kaybetmiştir.

20. yüzyılın başlarında, alışlagelen han mimarisi terk edilmiş, bunun yerini ise çok katlı, büyük vakıf hanları almıştır. Bu dönemde gelir sağlamak amacıyla yedi tane vakıf hanı inşa edilmiştir. Bu türün en önemlilerinden biri, Mimar Kemalettin tarafından yapılan Sirkeci'deki 4. Vakıf Hanı'dır. (Gülenaz, 2010, s. 251-256)

YENİ HAN

KONUMU:

İstanbul'da Fatih İlçesi, Tahtakale Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

Tahtakale Mısır Çarşısı, Mercan, Rüstem Paşa Camii ve Hasırcılar Caddesi arasında kalan bir semttir. Bizans döneminde bu bölge, Haliç kıyısında, Galata ile İstanbul arasındaki bağlantıyı sağlayan Porta Perema'nın karşısında, bir ticaret bölgesi ve Venedik kolonisidir. Bu civarda, balık ve baharat pazarı mevcuttur. Ayrıca Venedik kolonisinin dükkân ve konutları da yer almaktadır. (*Tahtakale*, 1994, s. 191)

İstanbul'un fethinden sonra, semte Osmanlı hüviyeti kazandırılması amacıyla yapılar inşa edilmiştir. Tahtakale Hamamı, hemen yanında Timurtaş Mescidi ve çeşitli yerlerinde başka mescitler yapılmıştır. 16. yüzyılda bu zengin ticaret bölgesinin simgesi olarak Rüstem Paşa Camii inşa edilmiştir. Hoca Alaeddin Camii, Tahtakale Çeşmesi, Hatice Sultan Çeşmesi, Yavaşca Sinan Camii bölgeye inşa edilen diğer yapılardır. (*Tahtakale*, 1994, s. 191)

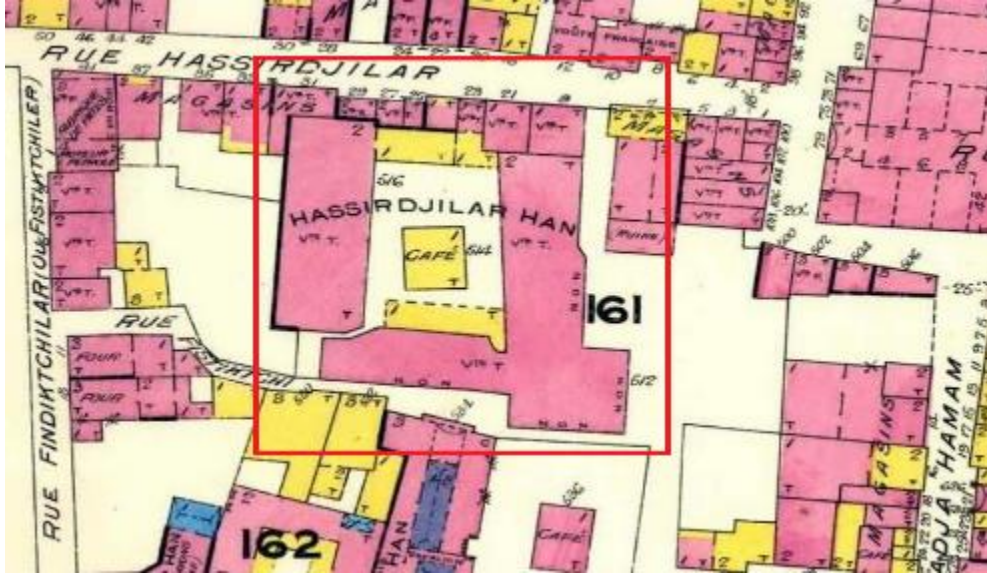
Tahtakale ve çevresi, liman içi bir semt ve en önemli ticaret iskelelerinin hemen arkasında uzanan bir bölge olarak Osmanlı dönemi boyunca ticaret bölgesi olma özelliğini devam ettirmiştir. Bizans dönemindeki iskeleler varlıklarını ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Bölgeye mal getiren denizcilerin ve tüccarların talepleri karşılamak üzere Tahtakale'de dönemine göre çok yoğun bir han ve çarşı bölgesi oluşmuştur. Rüstem Paşa Külliyesi'nde büyüklü küçüklü hanların, kervansarayların, dükkânların bulunduğu bilinmektedir. Bölgenin en büyük hanı Balkapanı Hanı, Çukur Han, Papazoğlu Hanı, Kızıl Han, Burmalı Han, Küçük Aktar Hanı, Camlı Han, Haraççı Hanı, semtin batı kesiminde yer alan Halil Hanı, Tamburacı Hanı, Şah Davud Hanı, Mustafa Paşa Hanı, Silahtar Hanı, Kurukahveci Hanı, Kanza Hanı, Prevuayans Hanı, Mısır Çarşısı'nın arkasında Sabuncu Hanı, Mataracı Hanı, Emiroğlu Hanı, II. Vakıf Hanı, Sarioğlu Hanı vb. semtte günümüzde de varlığını ve faaliyetini sürdüren hanlardan bazılarıdır. (*Tahtakale*, 1994, s. 192)

YERİ:

Yeni Han İstanbul'da Fatih İlçesi, Tahtakale Mahallesi'nde, 54 Pafta, 372 Ada, 22 no.lu parsel üzerinde yer almaktadır. Hasırcılar Caddesi üzerinde olan han, sol tarafında Tahmis Çıkma, arka tarafında ise Fındıkçılar Sokağı ile çevrelenmiştir. Yaklaşık 1366.5 m²'lik bir alanı kaplamaktadır.

Yapı 1904 tarihli Goad Sigorta Haritası (Goad, 1904) 5 No.lu paftada "Hasırcılar Hanı", 1940 tarihli Pervititch Haritası (Pervititch, 2001) 71 No.lu paftada "Yeni Han" olarak geçmektedir.

Plan 1. 1904 tarihli Goad Haritası'nda Hasırcılar Hanı

Plan 2. 1940 tarihli Pervititch Haritası'nda Yeni Han

Turkish Studies

TARİHLENDİRME:

Yeni Han, Hasırcılar Hanı, Emin Hanı ve Tahmis Hanı gibi değişik isimlerle de anılmaktadır.

Yeni Han'ın inşa tarihi, yaptıranı ve mimarı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yapı, duvar işçiliği, planı ve mimari özellikleri bakımından 18. yüzyıl hanlarına benzemektedir.

Bölgede bulunan ve çeşitli yüzyıllara tarihlenen hanların duvar işçilikleri incelendiğinde genel olarak bir sıra taş - iki sıra tuğla, bir sıra taş - üç sıra tuğla ve nadiren olarak kesme taş malzeme kullanıldığı görülmektedir. (Benli, 2007, s. 140) 15. yüzyıla tarihlenen Kürkçü Hanı'nın dış cephe duvarları bir sıra taş - iki sıra tuğla malzeme ile inşa edilirken, 16. yüzyıl örneklerinin çoğunda - Balkapanı Hanı, Büyük Çorapçı Han, Büyük Çukur Han, Küçük Çukur Han gibi - bir sıra taş-üç sıra tuğla kullanıldığı görülmektedir. 17. yüzyıla tarihlenen Valide Hanı'nda kesme taş kullanılmıştır. 18. yüzyıla tarihlenen hanların tümünde ise Ali Paşa Hanı, Büyük Yeni Han, Cebeci Hanı, Çuhacı Han, Küçük Yeni Han, Kalcılar Hanı, Kuşakçı Han, Kızlar Ağası Hanı gibi bir sıra taş - iki sıra tuğla kullanıldığı görülmektedir. (Benli, 2007, s. 141-142; Bilecik, 1998, s. 52-53)

Yeni Han bir sıra taş- iki sıra tuğla duvar işçiliği bakımından 18. yüzyılda inşa edilen hanlara benzemektedir.

Resim 1. Yeni Han'ın bir sıra taş- iki sıra tuğla duvar örgüsü

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

Resim 2. Büyük Yeni Han'ın bir sıra taş-iki sıra tuğla duvar örgüsü – 18. Yüzyıl

Resim 3. Ali Paşa Hanı'nın bir sıra taş- iki sıra tuğla duvar örgüsü – 18. Yüzyıl

Yeni Han'ın zemin kat üzerine bir katlı ve revaklı avlulu planı, 18. yüzyıl hanlarının çoğunda görülmektedir. Bu yapılar buldukları alana uydurdukları için muntazam olmayan planlara ve cephelere sahiptir. Zincirli Han, Ali Paşa Hanı, Kaşıkçı Hanı ve Yıldızlı Han bunlara örnek verilebilir. (Bilecik, 1998, s. 32-46)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

Plan 3. Zincirli Han Planı – 18. Yüzyıl

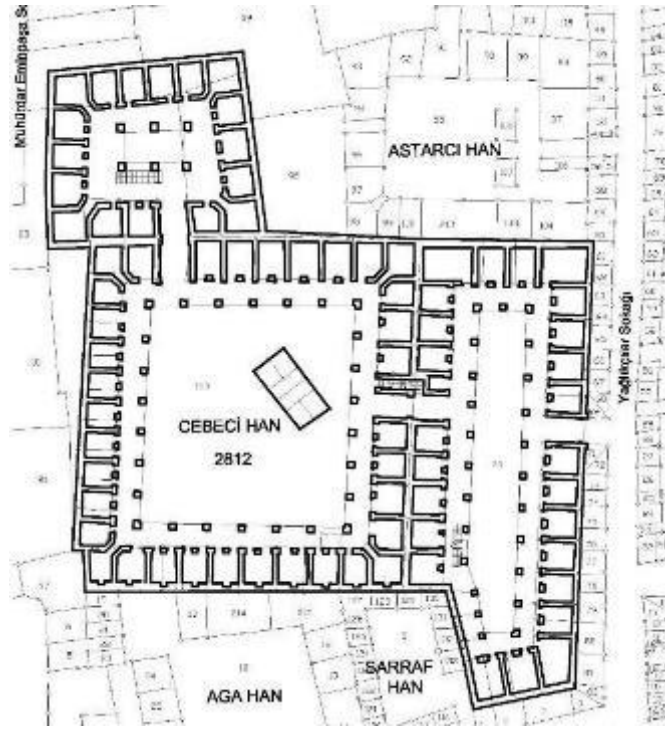

Plan 4. Çuhacı Han Planı – 18. yüzyıl

İstanbul şehir içi hanları arasında Fatih döneminden günümüze ulaşan en eski örnek Kürkçü Hanı'dır. 2 katlı ve 2 avlulu planıyla yapı, hanlarda ahır olarak kullanılan ikinci bir avlunun eklendiği ilk örnektir. (Eyice, 2002, s. 540) İkinci avlunun eklenme sebebi, sağlık ve temizlik açısından. Yeni Han'da da bu durum geçerlidir. Yapıda giriş ve çıkışı müstakil bir kapıdan sağlanan, ahır olarak kullanılan ikinci bir avlu mevcuttur. Bu uygulama yine bir 18. yüzyıl yapısı olan Cebeci Han'da da vardır. Bu yapıda da ahır Yeni Han'la aynı köşede bulunmaktadır. (Benli, 2007, s. 118-221)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

Plan 5. Cebeci Hanı – 2. Avlunun konumu – 18. yüzyıl

Yeni Han'ın dövme demir oda kapıları 18. yüzyıl hanlarıyla büyük benzerlik göstermektedir. Kızlar Ağası Hanı ve Büyük Yeni Han'ın kapıları, Yeni Han'la bire bir aynıdır. (Bilecik, 1998, s. 90)

Resim 4. Yeni Han'ın oda kapısı

Resim 5. Büyük Yeni Han oda kapısı
– 18. yüzyıl

Resim 6. Kızlar Ağası Hanı giriş kapısı
– 18. yüzyıl

Planı, duvar örgüsü, ikinci avlusu ve detayları göz önüne alındığında Yeni Han 18. yüzyıla tarihlendirilmelidir. Yapı 19. yüzyılda ve sonraki zamanlarda depremler, yangınlar gibi sebeplerle

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

pek çok değişikliğe uğramıştır. Yapının orijinalinde olmayan eklemeler, tamir izleri ve binanın çok katmanlı görünüşü bu fikri desteklemektedir.

Tarihi yarımadaanın yoğun ahşap yapılaşması ve sokaklarının düzensizliği bölgeyi yangına duyarlı bir alan haline getirmiş ve binlerce yapı art arda çıkan yangınlar neticesinde yok olmuştur. Bu yangınlar kent dokusundaki değişiklikleri belirleyen başlıca etken haline gelmişlerdir.

1858 senesinden 1865 Hocaapaşa Yangını'na kadar İstanbul'da 1246 dükkân ve mağaza, 23 hanın yandığı bilinmektedir. Hocaapaşa Yangını'ndan Yeni Han'ın da içinde bulunduğu çok büyük bir alan etkilenmiştir. (Ergin, 1938, s. 41; Ergin, 1995, s. 1228-1231)

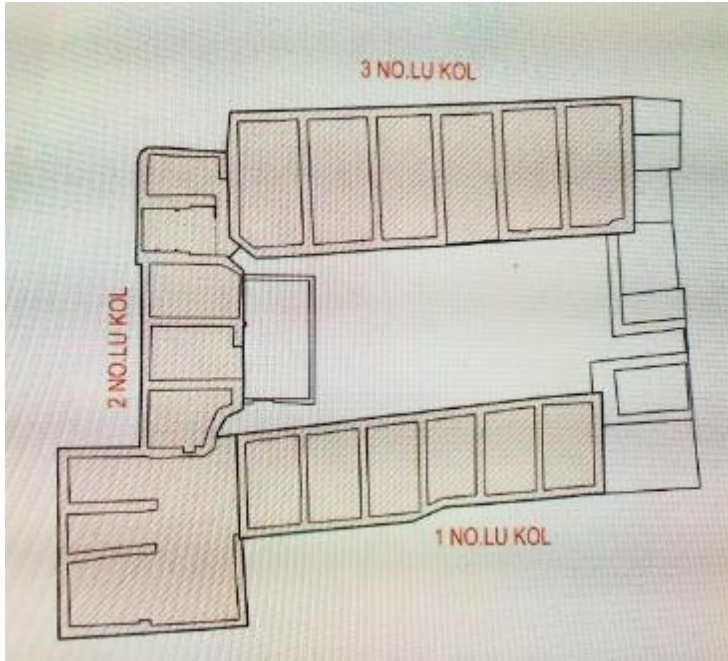
İstanbul tarih boyunca birçok şiddetli depreme maruz kalmıştır. Bu depremler sonucunda çok fazla can kaybı olmuş, pek çok yapı tahrip olmuştur. (Ürekli, 2000, s. 9) Bunlardan en fazla yıkıma sebep olanlar 1766 ve 1894 depremleridir. 1766 depreminde Yeni Han'ın komşu ikinci parselindeki Balkapanı Han'ın ağır hasar gördüğü arşiv belgelerinde geçmektedir. (Eyice, 1994, s. 33; Mazlum, 2011, s. 52)

Kaynaklarda “Büyük Hareket-i Arz”, “Zelzele-i Azîme”, “Zelzele-i Müthîşe” olarak bahsedilen 1894 depremi, çok geniş bir sahada hissedilmiş, İstanbul ve çevresinde ağır hasara sebep olmuştur. (Ürekli, 2000, s. 15) Söz konusu depremde Fatih, Edirnekapı, Eminönü ve daha birçok yerde çok sayıda cami, kilise, han, konak, medrese, mektep, karakol ve resmî bina tahrip olmuş, duvarlar çatlamış, minareler yıkılmıştır. 1894 depreminde büyük yıkımların Cevahir Bedesteni'nin yakın çevresinde; Kalpakçılar, Yağlıkçılar, Fesciler, Çadırcılar sokaklarında olduğu bilinmektedir. Depremde Uzunçarşı, Tahtakale, Kutucular, Kantarcılar baştan başa harabeye dönmüştür. Yeni Han'a çok yakın olan Mısır Çarşısı'nın Balıkpazarı Kapısı hasar görmüş ve Rüstem Paşa Camii'nin kubbesinin çatlamıştır. (Özkılıç, 2015, s. 560-582)

Depremden sonra bütün vakıf ve devlete ait binaların, cami, kilise ve mekteplerin vakit kaybetmeden tamiratına başlanmış, tehlike arz edenlerin yıkılması için padişah tarafından irâde-i seniyye çıkarılmıştır. (Özkılıç, 2015, s. 45) Bu emir doğrultusunda Yeni Han'ın (Tahmis Hanı) köşesi belediye tarafından yıktırılmıştır. (Özkılıç, 2015, s.603)

MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Eldeki verilerden anlaşıldığı üzere dikdörtgen planlı yapı, bir sıra taş - iki sıra tuğla malzemeyle almalı olarak inşa edilmiştir. Zemin kat üzerine bir kattır ve revaklı bir avluya sahiptir. Bu avlunun dışında ikinci bir avlusu daha vardır.

Plan 6. Yeni Han'ın planı¹

Yeni Han'ın ana girişi Hasırcılar Caddesi üzerinde olup tam merkezde değildir. Yola cephesi olan dükkanların arasından yuvarlak taş kemerli bir kapı ve beşik tonozlu bir koridor ile revaklı avluya girilir. Avlu üç yönden odalarla çevrelenmiştir. Girişin sağında (1. Kol) ve solunda (3. Kol) yer alan kollarla birbirine benzer olarak yapılmış karşılıklı altışar tonozlu oda bulunur. Ancak bu odalar tam olarak simetrik değildir. Girişin karşı cephesinde (2. Kol) ise yine tonozlu beş oda yer alır. 1. kol ile 2. kol arasında kalan köşede ise ikinci bir avlu bulunmaktadır. 2. Kol üzerinde bulunan köşe mekânlara küçük birer koridorla ulaşılmaktadır.

Resim 7. Yeni Han giriş cephesi

¹ Yapının planı restorasyonunu üstlenen İm Mimarlık tarafından temin edilmiştir. (2017)

Resim 8. Yeni Han'ın giriş cephesinden genel görünüşü

Her oda avluya yuvarlak tuğla kemerli bir kapı, bir pencere ve bir tepe penceresi ile açılmaktadır. Kapılar dövme demirdendir. Pencereleer ise demir parmaklıklı ve dövme demir kapaklıdır.

Resim 9. Yeni Han oda cephesi

Odaların üst örtüsü tuğla beşik tonozdur. 1. ve 3. koldaki tonozlarda destek kemerleri bulunur. 1. koldaki odaların duvarlarında tuğla kemerli nişler mevcuttur. Odalarda girişin

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

karşısındaki duvara ve tonozlara birer pencere açılmıştır. Tüm odaların zemini ise şeyhane tuğlalarıyla kaplanmıştır.

Resim 10. Odaların tuğla tonoz örtüsü

Resim 11. Odalarda bulunan pencere ve niş

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

Resim 12. Oda zeminindeki şeshane tuğlaları

Yapı üzerinde bulunduğu alana uygun olarak inşa edildiği için kollar arasında kot farkı vardır. 3. kol diğerlerine göre daha yüksektir. Ayrıca bu koldaki odaların derinliği de daha fazladır.

Yapının iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul şehir içi hanları arasında tek katlı bir han yapısı örneğine rastlanmamıştır. Şehir içi hanları genellikle zemin kat üzerine bir veya iki katlı olarak inşa edilmişlerdir. (Benli, 2007, s. 242; Güran, 1976, s. 79) Çalışmalar sırasında ulaşılan bulgular bu fikri doğrulamaktadır. Yapının beden duvarının 3. kol üzerinde yüksekliğinin devam etmesi, avluda bulunan kesme taş revak ayağı, merdiven kalıntısı ve zemin katın tonozlarının üzerinde günlük hayatta kullanılan çok sayıda seramik binanın iki katlı olduğunu açıkça göstermektedir.

Yeni Han'da zemin kat odaları depo olarak, birinci kat odaları ise ofis, büro olarak kullanılmıştır. Tonozların üzerinde bulunan ve günlük hayatta kullanılan çok sayıda seramik bu fikri desteklemektedir. Bu uygulama şehir içi hanlarının geneli için geçerlidir. (Bilecik, 1998, s. 10; Güran, 1976, s. 77)

Yeni Han taş döşeli revaklı bir avluya sahiptir. İstanbul'daki şehir içi hanlarının geneli revaklı avluludur. (Benli, 2007, s. 242; Bilecik, 1998, s. 10; Güran, 1976, s. 78) 1940 tarihli Pervititch Haritası'nda üst kata çıkan merdiven kalıntıları görülmektedir. Yapılan açmalarda bulunan kesme taş revak ayağı ve merdiven kalıntısı bu görüşü doğrulamaktadır.

Ayrıca yapının 1. ve 2. kolu arasında köşede üç tonozlu bölümden oluşan, kırma çatıyla kapatılmış ikinci bir avlusu daha vardır. Bu mekâna avludan ve 2. koldaki ilk odadan geçiş vardır. İstanbul'un en eski hanı olan Kürkçü Hanı, şehir içi hanlarının bütün özelliklerini göstermesi bakımından önemlidir. Farklı olarak yapıya ikinci bir avlu eklenmiştir. Bu uygulama ile insan, hayvan ve yük ayırımına gidilmiş, ikinci avlu ahır haline getirilmiştir. (Eyice, 2002, s. 570) Birçok handa olduğu gibi Yeni Han'da da bu uygulamanın devam ettiği, ikinci avlunun ahır olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Duvar kalınlıkları incelendiğinde Tahmis Çıkmazı'na açıklan ikinci bir kapının varlığı hayvanlar için bu kapının kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca mekânda ahırlarda kullanılan pek çok malzemeye de rastlanmıştır. Bu mekânın üzerinin orijinalinde açık olduğu sonradan yapılan eklemeler sırasında kırma çatıyla kapatıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca mekânda taş bir tuvalet ile avlunun sağ üst köşesinde zeminde orijinalinde malzeme deposu olarak kullanılan ve

kesme taş merdivenle ulaşılan bir bodrum mevcuttur. Bu mekâna geç dönemde iki fırın kazanı eklenmiştir.

Resim 13. Ahır olarak kullanılan ikinci avlu

Resim 14. İkinci avlunun ahır olarak kullanıldığını gösteren malzemeler

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

Resim 15. İkinci avluda merdivenle inilen depo bölümü

1904 tarihli Goad Haritası'nda görüldüğü üzere Yeni Han'ın avlusuna geç dönemde, günümüzde mevcut olmayan bir kahvehane binası yapılmıştır. Avluda bulunan temel izleri, kandil tabanları, lüleler, kulp, ağız ve gövde parçaları bu fikri desteklemektedir. Ahır olarak kullanılan ikinci avlunun depo bölümüne geç dönemde iki fırın eklenmiştir. Yeni Han, Tahmis Hanı adıyla da bilinmektedir. Tahmis kelimesi ateşte kavrulan kahvenin dövülerek veya çekilerek satıldığı yer, kuru kahveci anlamına gelmektedir. (Ayverdi, 2005) Bu fırınların varlığı ve kahvehane binası, yapının Tahmis Hanı olarak adlandırılmasını açıklamaktadır.

20. yüzyılın başında Yeni Han'ın 2. kolunun önüne yapıyla alakası olmayan dört katlı betonarme bir bina eklenmiştir. Restorasyon çalışmaları sırasında bu yapı kaldırılmıştır.

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU:

Yapı günümüzde oldukça harap vaziyettedir. Gerek odalarda gerek avlu cephelerinde, birden fazla duvar örgüsü mevcuttur. Tuğla hatıllı almaşık duvarlar, belirli bir hatıl sırası olmayan tuğla-taş almaşık duvarlar ve moloz taş duvarlar gibi. Odalara muhdes asma katlar ve bodrum eklenmiş, üst katın yıkılmasından sonra tonozlara pencereler açılmıştır. Bazı pencerelerin boyutları değiştirilmiş, bazıları kapıya çevrilmiştir. Odalar arasında yer alan duvarların kalınlıkları ve malzemeleri de farklıdır. Duvarlardaki nişlerle oynanmış, orijinal yer döşemelerine müdahale edilmiştir.

Hanın ikinci katı, avlu revakları ve merdivenler mevcut değildir. 1904 tarihli Goad Haritası'nda görüldüğü üzere Yeni Han'ın avlusuna geç dönemde, bir kahvehane binası yapılmıştır. Ayrıca avluya 20. yüzyılın başında dört katlı betonarme bir bina ilave edilmiştir. Tespit edilen bu değişiklikler ve eklemeler hanın farklı dönemlerde yangın, deprem gibi değişik sebeplerle hasar gördüğünü, yıkılıp yeniden yapıldığını, tamir edildiğini göstermektedir.

Günümüzde Yeni Han'ın İm Mimarlık tarafından restorasyon çalışmalarına başlanmıştır.

Sonuç olarak; bu çalışmada hakkında herhangi bir araştırma bulunmayan Yeni Han ele alınmıştır. Tarihi belli olmayan yapının tarihi belirlenmiş, geçirdiği değişim ve yenilikler ile günümüzdeki durumu hakkında bilgi verilmiştir.

İstanbul ticaretinin kalbinde yer alan Yeni Han, malzemesi ve mimari detayları bakımından 18. yüzyıla tarihlenir. Zemin kat üzerine bir katlı ve revaklı avluludur. İlk örneğine Kürkçüler

Hanı'nda rastlanan, sonraki yüzyıllarda ve 18. yüzyılda da kullanılan, atlar için ayrılmış, müstakil girişli ikinci bir avluya sahiptir

Uzun yıllar faaliyetini sürdürmüş olan han, geçirdiği yangınlar, depremler, fonksiyon değişiklikleri ve bilinçsizce yapılan eklemeler ile zaman içinde orijinal halini kaybetmeye yüz tutmuştur. Yeni Han'ın restore edilerek yeniden faaliyete geçirilmesi, tarihimize ışık tutan bu önemli eserin kültür mirasımıza kazandırılmasına sebep olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akozan, F. (1979). İstanbul'un Kapalıçarşısı. *Tarih Dergisi (ayrı basım)*
- Akozan, F. (1963). Türk Han ve Kervansarayları. *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I* (ss. 133-167). İstanbul: DGSA Yayını.
- Atalan, Ö. ve Taner, Ö. Ş. (2016). 15. ve 16. Yüzyıllara Ait Osmanlı Han Yapılarının Mekânsal Analizi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/2 Winter 2016*, p. 217-228, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9488> ISSN: 1308-2140. ANKARA-TURKEY
- Ayverdi, E. H. (1958). *Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskânı ve Nüfusu*. Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı.
- Ayverdi, E. H. (1974). *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, C. IV*. İstanbul
- Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük-Kubbealtı Lugatı (3 cilt)*. İstanbul.
- Benli, G. (2007). *İstanbul Tarihi Yarımada'da Bulunan Han Yapıları ve Avlulu Hanların Koruma Sorunları*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bilecik, G. (1998). *XVIII. Yüzyıl İstanbul Hanlarının Cephe Kuruluşları*. İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bilecik, G. (2003). Geçmişten Günümüze İstanbul Ticaretinin Merkezi: Kapalıçarşı. *Osmanlı Öncesi İle Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Esnaf ve Ekonomi Sempozyumu Bildiri Kitabı, C. 2* (ss. 241-247). İstanbul.
- Bilecik, G. (2002). *Fetihden Sonra İstanbul'da Ticaret* Yapılarının Gelişimi. *Türkler, C. 10* (ss. 764-771). Ankara.
- Cantay, G. (1994). Hanlar. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C. 4* (s. 548). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Ceylan, O. (1989). *Geleneksel Türk Osmanlı Çarşısı Yapılarının Oluşumu, Gelişimi ve Yakın Doğu Kültürleri ile Olan Etkileşimleri*. İstanbul: M.S.Ü. Fen Bilimleri Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Cezar, M. (1963). Osmanlı Devrinde İstanbul'da Yangınlar ve Tabii Afetler. *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, C.1*(ss. 337-349). İstanbul: DGSA Yayını.
- Cezar, M. (1981). XIV-XVI Yüzyıllar Türk Şehrinde Çarşının Konumu ve Çarşıların En Tipik Yapısı. *Akademi 10 Mimarlık ve Sanat, No: 82*. İstanbul: DGSA Yayını.
- Cezar, M. (1985). *Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları

- Çelik, Z. (1998). *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çöl, N. (2009). XVI. Yüzyıla Kadar Galata'da Kentsel Dokuyu Etkileyen Faktörler. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/3 Spring 2009*, p. 681-695, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8020>. Ankara-Turkey
- Danışman, Z. (1971). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C. II*. İstanbul.
- Ergin, O. N. (1938). *İstanbul'da İmar ve İskân Hareketleri*. İstanbul.
- Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umur-ı Belediye, C.3*. İstanbul.
- Eyice, S. (1994). Arastalar. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C. I*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Eyice, S. (1980). Tarih içinde İstanbul ve Şehrin Gelişimi. *Atatürk Konferansları VII* (ss. 89-182). Ankara: Tarih Kurumu Yayını.
- Eyice, S. (2006). *Tarih Boyunca İstanbul*. İstanbul: Etkileşim Yayınları
- Eyice, S. (2002). Kürkçü Hanı. *İslam Ansiklopedisi, C. 26*. (s. 570). İstanbul.
- Goad, C. E. (1904). *Sigorta Haritası*.
- Gülersoy, Ç. (1979). *Kapalıçarşı'nın Romanı*. İstanbul.
- Güran, C. (1976). *Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi*. İstanbul.
- İlter, İ. (1969). *Tarihi Türk Hanları*. Ankara.
- İnalçık, H. (1994). Galata. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C. 3* (ss. 349-354). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- İnalçık, H. (1997). İstanbul'un İncisi: Bedesten. *İktisat ve Din* (ss. 119-136). İstanbul.
- Mazlum, D. (2011). *1766 İstanbul Depremi: Belgeler Işığında Yapı Onarımları*. İstanbul.
- Müller-Wiener, W. (1998). *Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Limanları*. İstanbul.
- Müller-Wiener, W. (1998). *İstanbul'un Tarihsel Topografyası*. (Ü. Sayın. Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayını.
- Necipoglu, N. (1994). Ticaret. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.7*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özdeş, G. (1954). *Türk Çarşıları*. İstanbul.
- Özkılıç, S. K. (2015). *1894 Depremi ve İstanbul*. İstanbul.
- Pervititch, J. (2001). *Sigorta Haritalarında İstanbul*. İstanbul: Axa Oyak Yayınları
- Şabudak, Ö. (2014). Osmanlı'dan Günümüze Hanlar Bölgesi'nin Mimari ve İktisadi Dönüşümü. *TurkishStudies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/1 Winter 2014*, p. 509-520, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8020>. Ankara-Turkey
- Tahtakale (1994). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.7* (ss. 191-192). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tursun Bey. (1977). *Tarih-i Ebü'l-Feth*. İstanbul.

Ürekli, F. (1999). *İstanbul'da 1894 Depremi*. İstanbul.